

Від балету до пекла

МІХАЛ ШЕФРА

ТАНЦІВНИЦЯ З ДОНБАСУ

Переклад із чеської *Олени Ващенко*

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Не здавайся!

Любі читачі,
хочу запропонувати вам історію про танець, кохання, працелюбність, біль, страх, боротьбу, силу й велич людського духу.

«Танцівницю» я написав іще задовго до повномасштабного військового нападу Російської Федерації на Україну. Проте сьогодні, на третій рік агресії «братнього» народу проти України, послання цієї книжки залишається актуальним, як ніколи.

Цікаво, що працюючи над романом, і навіть, коли він уперше вийшов у Чехії, я сам не усвідомлював, що в цій історії є одне важливе послання: «НЕ ЗДАВАЙСЯ!». Саме під таким гаслом живуть мої герої попри те, що життя та обставини підкидають їм дрючки під ноги, жорстоко випробовуючи.

Не здавайтесь!

Не здавайтесь, коли у власній країні допомагаєте друзям, родині, військовим!

Не здавайтесь, коли бороните власну країну, сидючи в окопах і стримуючи ворога!

Не здавайтесь, коли змушені жити за кордоном, адже вам нікуди повертатися, бо ваш дім зруйновано, і ви намагаєтеся побудувати нову оселю для себе та своєї родини десь в іншому місці. Не втрачайте сили духу та волі, як і герої цієї книжки. Навіть, якщо наразі ваша боротьба видається тривалою, виснажливою

або ж марною — не здавайтесь і вірте, що ліпші часи настануть. Бо це закон Усесвіту. Зло може бути потужним, проте недовго. Воно виснажує себе й тих, хто ним керує. Лише добро відроджує людей, відбудовує міста, домівки та загартовує нації. Вірте в це.

Шановна українська аудиторія, я тішуся, що ця книжка потрапила до ваших рук. Вона опинилася в українському просторі завдяки людям, які також не здавалися. Насамперед хочу подякувати пані Олені Ващенко, адже саме вона є ініціаторкою перекладу роману й вона спромоглася згуртувати навколо себе тих, хто підтримав її задум. Вона не здалася і книжка вийшла за сприяння Посольства Чеської Республіки в Україні, Чеського центру в Києві, в особі директорки Терези Соушкової, та чеської організації Zdravotnízájisti z. s., в особі Яна Замразіла й Моніки Кодет. Щира подяка моїм співвітчизникам за підтримку та пропагацію сучасної чеської літератури в Україні!

Міхал Шефара

24 серпня 2024 року

Посольство Чеської Республіки
в Києві

ЧЕСЬКИЙ ЦЕНТР
КИЇВ

zdravotnizajisti.cz
NEVZDÁME SE!

Єдине, що було для неї важливим, — це танець. Вона байдуже стояла в черзі робітників, аби дістати-ся до компостера й засвідчити свій вихід на роботу. Вона не переймалася, що вже шоста вечора, а попереду на неї чекає дванадцятигодинна зміна. Не обходили її ні роздягальня із павутиною на стелі, ні обшарпані шафки зі спертим смородом робочого одягу, просякненого потом. Не зважала вона й на невеличку робочу залу, де скреготіли друкарські верстати й машини для перероблення паперу. Їй було байдуже, що на неї витріщаються робітники. Переважно українці, молдавани, румуни й кілька чехів. Її зовсім не цікавив верстат, за яким вона пакувала часописи, відправляючи їх конвеєрною стрічкою на сортування. Зі ста, ста двадцятьма пакунками на годину легко давала собі раду. Надія на початку верстата часописи складала, Урза — рівняла, вона ж загортала їх у фольгу. Нескладна робота, до якої доросла вже після трьох років праці тут. Проте не це було для неї основним.

Вона нетерпляче чекала миті, коли встане за верстат і на-решті увімкне свій плеєр із музикою. Плеєр і документи — це

те, що їй поталанило вивезти зі своєї країни. Єдині речі, які не втратила. У неї залишився старенький плеєр, який будь-якої миті міг «здохнути», і тоді сто п'ятдесят три пісні, двадцять три світлини та ще кілька файлів пішли б у небуття. Хоча всі ці пісні вона уже вивчила напам'ять. Могла би придбати й новий, та де — і гадки не мала. За три роки перебування тут зна-ла лише, де фабрика, центр зайнятості, гуртожиток, їдальня і крамниця. Усе інше було для неї як в імлі. Місто її не цікавило, цікавив лише початок зміни, адже він ставав початком танцю.

Щойно нічна зміна розпочиналася, а верстати водночас, наче під магічним впливом, набирали обертів, вона миттю встромляла до вух навушники й поринала у власний світ. Во-на не помічала ні Надії, ні Урзи, які стояли праворуч і наче дві гуски голосно гелґотіли одна до одної, перекрикуючи гуркіт машини, докидаючи туди ще якесь круте слівце. Не заважало їй і яскраве світло в залі, що імітувало денне, хоча декому із працівників воно так тиснуло на мізки, що ті починали шале-ніти й завзятіше прикладалися до чарки в місцевих господах, чого не було в них удома, на батьківщині. Не цікавили її і на-чальники змін, які повсюди снували, ретельно спостерігаю-чи за робітниками. Сьогодні керівництву було не до румунів, які скупчилися на протилежному боці зали біля складів, ані до українок. Жінки тут тяжко ґарували, до чоловіків їм було байдуже... Чеське керівництво цікавило лишень одне — хто та як працює. Назагал чехи на роботі були майже педантами. Чому майже... адже свої автівки, дружин і дітей мали тут, удо-ма, у мирі та спокої.

Вона пакувала часописи, не зважаючи на тих, хто поряд, слухала пісню і танцювала.

Вона танцювала.

Рухала стегнами, ледь підстрибуючи, часом плавно вигинаючи спину або ж похитуючи врізнобіч плечима. Не надто енергійно, адже мала і працювати. Та кожен рух, навіть натяк на танець, примітивна його форма, для неї було чимось вільним. Вона відчувала власне тіло. Танець і тіло. Розум, тіло, танець. Музика й танець.

У плеєрі змінилася пісня. Залунала Dancing Queen від АВБА. Разом із піснею змінила ритм і вона. Рухи стегон стали жвавішими. Легенько підстрибнула, двічі поворухнула плечима. Чудова пісня, поза часом. Під неї добре танцювалося і байдуже, що про неї думає оточення.

*You are the Dancing Queen,
young and sweet,
only seventeen.
Dancing Queen, feel the beat
from the tambourine, oh yeah.*

Урза й Надія до цього вже звикли. Нарекли її «Танцівницею з фабрики». Так само називали її на фабриці й інші. Знала про це, та їй було до того байдуже. Намагалася всіх уникати. Для неї головне — гуртожиток, робота й танець. Вона мала вижити.

Те, що під час роботи вона скидалася на божевільну, було найменшим, чим вона переймалася.

Приспів. Прискоривши кроки, спробувала зробити оберт головою. Її чорне волосся було зібране в кущий хвостик. Волосся — єдине, що виділяло її, навіть попри те, що назагал здавалася блідою, виснаженою і невиразною. Коли ж востаннє вона робила мейкап? П'ять років тому? П'ять-шість, десь так. Вона вже не намагалася позбутися решток фарби, що глибоко в'їлася під нігті. Її руки скидалися на зубочистки. Маленькі груди. Тут вона схудла найбільше. Проте живіт, стегна й ноги були міцними. Трохи м'язів іще залишилося. Фізичні вправи та стрибки ставали у пригоді. Ноги й танець — основа, якої потребувало все її тіло. Однак тут, за верстатом, для тренування ніг і цього вистачало.

Ще стрибок і кінець пісні. Схопила нове пакування, невідомо, яке за ліком. Сьогодні вона не збиралася нічого лічити. Хитнула головою і приготувалася запакувати стос часописів, що отримала від Урзи, аж раптом її погляд заляк на обкладинці.

Світлина на обкладинці.

Жахлива світлина.

Уся вулиця в руїнах.

Вулиця її міста в руїнах. Вона впізнала її, байдуже, що вдома не була вже зо три роки. Цю вулицю впізнала б будь-де й будь-коли.

«ВІЙНА В УКРАЇНІ», — промовляв заголовок. Наразі вона пошкодувала, що знає чеську, хоча це була батькова порада, аби ліпше пристосувалася до нового життя.

Розстріляна вулиця, якою ходила на заняття, до школи, до дому.

Раптово перед нею спливли постаті мами, тата, бабуні, молодшої сестрички Катрусі.

Танець скінчився. Тепер було не до нього.

Верстат заклинило. Стоси паперів пхалися один на одного, не просуваючись. Верстат зупинився. Урза з Надією теж зупинилися. Проте вона цього не помічала. Вона навіть музики більше не чула. Вона не танцювала. Вона просто дивилася.

— Таро?

Усе, що її цікавило, це танець. Це допомагало їй тут вижити.

Вона полишила дім три роки тому, бо там була війна.

— Таро, що трапилося!?

Єдине, що було для неї важливим, — це танець. Принаймні хотіла, аби так і було.

Однак — це було НЕ так.

ЧАСТИНА ПЕРША

Соло

Був четвер, п'ята година пополудні. Зазвичай у неї в цей час завжди балет. Дорога на заняття дошкулляла, однак її учителька була однією з найкращих. Звісно, найкращі — у Києві, хоча після Майдану — це вже теж було під сумнівом. Країна руйнувалася, і розумні люди полишали місто. Після революції у столиці з танцями складалося якось кепсько. Усі були зосереджені на чомусь іншому. А їй, вісімнадцятирічній танцівниці, у свої найкращі роки, потрібно було готуватися до майбутніх ангажементів і вступу до вишу. Втім, усі гарні педагоги перебралися до Москви. Наче не так і далеко, проте за кордоном. І для того, аби дістатися туди, наразі їй потрібна досконала підготовка та бездоганні рекомендації, і місцева викладачка з балету могла б такі рекомендації надати.

Гірше складалося з партнерками. Танцювати в колективі вони не були годні. Кожна прагнула бути прямою-балериною, що псувало загальне враження.

Вони відчували неприязнь до Тари. Ця одіссея переслідувала її впродовж усього життя — у дитячому садочку, школі, консерваторії, на тренуваннях. І різ зовсім не в тому, що вона

обдарована й, можливо, робила щось ліпше за решту, їй просто заздрили. У цьому був винен увесь схід країни. Тих, хто аж надто вирізнявся з-поміж інших, недолюбливали, тож варто було рушати туди, де був хоч якийсь шанс.

Тара чекала біля стіни, тримаючись струнко. Викладачка проходила повз п'ятьох учениць, які відпрацьовували основні вправи. Це тривало вже місяць. Нестерпно.

У тренажерній залі початкової школи було холодно і стерильно, проте нічого ліпшого поблизу не було. Танцювальні зали зачинено, театри непридатні для тренувань, кінотеатрів обмаль, а донецьку оперу чиновники взагалі зачинили. У цьому регіоні митцям було доволі скрутно. От якби ж вона народилася ближче до заходу, або ж під Києвом! А там і недалеко Польща — Варшава чи Краків. Усе ж краще, ніж тут. Проте вона воліла дістатися до Москви або ж Санкт-Петербурга, а далі вже Лондон, Париж, Нью-Йорк.

Наразі — це лише мрії. Пісня з магнітофона, що стояв посеред зали, здіймалася. Наближався її вихід. Вона підвела голову й побігла до групи інших учениць. Почали танцювали всі гуртом. Поза раз, поза три цілих два, крок убік, стрибок убік й оберт.

Викладачка роздратовано заплескала в долоні: «Зупиніться! Годі вже!».

Танцю і композиції — кінець. З огидою на обличчі вона вимкнула магнітофон і, беручи руки в боки, попрямувала всередину групи.

— Ви, гуски! Так, так! Ви — гуски! — вона пронизливо оглядала одну ученицю за іншою. Ті неохоче виявляли покір.

— Тара — головний лебідь, і ви маєте не відставати від неї! Ви не можете танцювати, як вам заманеться!

— Вона швидко рухається. Надто поспішає, — обурилася одна з учениць.

Тара потупила очі.

Викладачка наблизилася до учениць.

— Бо тільки вона єдина танцює, як годиться! Однак ви, гуски, ніколи цього не зрозумієте!

— Гайда до стіни й дивіться! — мовила викладачка, протягаючи руку в бік Тари.

Тара здійняла голову та спіймала погляд викладачки. Тара була єдиною, ким та була задоволена.

— Таро, будь ласка, соло.

Тара приготувалася. Не зважала на заздрісні погляди інших танцівниць.

— Увесь час лізе їй у дупу, — почулося з кола «балетних гусок», та викладачка нічого не почула.

Залою лунала музика. Тара перейшла на легкі оберти, вже була в образі, а решта їй не цікавила. Лише танець і вона. Балет і вона. Заплющила очі, адже знала все напам'ять.

Та раптом музику перервав гуркіт зовні. Вихованки перелякано підскочили до вікон і припали до шибок, що тремтіли. Над будівлею пролітали гвинтокрили. Надто низько. Тієї ж миті затремтіла вся зала. Викладачка також наблизилася до вікна. Лише Тара залишилася самотньо стояти посеред зали. Іншим було вже не до танцю.

— Що коїться?

— Якась демонстрація. У місті.

— Знову?! О, ні!

— Хог би дістатися додому. Минулого разу я просиділа в автобусі всеньку ніз!

— А це проросійська чи українська демонстрація?

— Дурепо, звідкіля я знаю? Летять до міста.

— А ти бачила тут якусь проукраїнську демонстрацію?

Га-га-га!

Дебати перервалися гучними оплесками вчительки. Її крижаний спокій змінився на сумніви та роздуми, вона вже не була такою самовпевненою. Можливо, вона знала щось більше, ніж хотіла. Тара спостерігала за нею.

— Так, дівчата, на сьогодні годі... натанцювалися. Маємо встигнути на автобус, аби не повертатися додому поночі.

Усі вихованки побігли до роздягальні. Вони навіть не хотіли хог трохи зачекати й зовсім не засмутилися, що репетиція завчасно завершилася.

Кінець танцю і заняттю. Ще одна репетиція до дуни.

— Пані, — з надією промовила Тара, хоча ні викладачка, ні учениці на неї не зважали, наче її там просто не було. Викладачка озирнулася, однак було зрозуміло, що вона воліє якнайскоріше вибратися з будівлі.

— Пані, дозвольте мені залишитися і ще потренуватися самостійно?

Викладачка виричалася. Водночас у її очах Тара помітила страх і розчарування від того, що вона не в змозі надати своїй найкращій учениці належного тренування, якого та була варта.

— Таро... я... ні, біжи додому... Благаю тебе.

Вона взяла магнітофон і вийшла із зали.

Певний час Тара стояла непорушно. Потім виконала потрійний пірует, який вдавався лише їй, і попрямувала до входу. Їй так кортіло продемонструвати всім цей пірует. Дуже хотілося.

Отямившись, побачила перед собою Надійчине обличчя з великими очима та сірими колами під ними, яка тіпала її, а за її спиною, із синьою хусткою на потилиці, стояла Урза, затуляючи долонею уста. Вона обох їх налякала.

Залою лунав моторошний аварійний сигнал заблокованого верстата. Цей звук нікому не подобався.

— Таро, що трапилося? Ти перевтомилася?! — звернулася до неї рідною мовою Урза, яка раптово перетворилася із переляканої працівниці на дбайливу жінку, якою насправді й була.

— Казала ж тобі, що не варто брати зміну за Соню. Це вже занадто! — накинүлася Надія на Урзу. Обидві лялися українською. Жінки тут уже кілька років, проте так і не спромоглися вивчити жодного речення чеською. Знали лише кілька фраз: пенізе, где є виплата?, где то мам подепсат?, где соу заходи?, мам агентуру...*

Урза повернулася до Надії. Наразі їм було не до Тари.

— Не репетуй! І не привертай уваги!

— Це була твоя ідея! Їй капець!

* Гроші, де зарплата?, де розписатися?, де вбиральня?, маю агенцію...